

Motion till riksdagen

1989/90:So2

av Göran Ericsson (m)

med anledning av prop. 1989/90:28 om vård
i vissa fall av barn och ungdomar

Inledning

Samhälleliga ingripanden mot enskilda har alltid stått under debatt och kritik. I synnerhet har detta gällt det offentliga åtgärder och ingripanden mot barn och ungdom. Den svenska lagstiftningen till skydd för ungdom konkretiserad dels i socialtjänstlagen men också i lag (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga är båda skyddslagar som syftar till att garantera unga en bra uppväxtmiljö och goda betingelser i övrigt.

Debatten omkring i första hand LVU (Lag (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga) har mer centrerats kring det allmänna för måga att bereda de unga den vård de behövt än den integritetskränkning för den unge och/eller vårdnadshavaren som möjligen lagen skulle kunna anses ge upphov till.

Som framgår av föredragande statsrådets överväganden i propositionen tar departementschefen just upp frågan om "faroindikationen" och föreslår en förändring på denna punkt, vilket leder fram till en förändring som medverkar till att tidigare insatser kan komma till stand och att samhällets för måga därmed bättre kan harmoniseras med behovet hos de unga som blir föremål för vård enligt denna lag.

Grunderna för vård

LVU i nuvarande utformning har dels haft olika omhändertagandeindikation i miljöfallet och i beteendefallet. Det är positivt att en enhetlig indikation nu föreslås för båda fallen och mot föredragande statsråds förslag att använda indikationen påtaglig risk finns inget att invända. Möjligen kan det påpekas, att rättstryggheten för den enskilde ökar med att en indikation i stället för att två används.

Vårdens förläggning

Det som emellertid inger stor oro och som föredragande statsråd i propositionen pekar på är dels den brist på platser för vård enligt denna lag i "§ 12-hem", dels den påtagliga regionala obalans skillnad som råder.

Allt sedan "huvudmannaskapsreformen" i slutet av sjuttioalet har vårdinsatserna för olika former av socialmedicinska behov varit starkt varierande

från landstingsområde till landstingsområde och från kommun till kommun. Detta förhållande har blivit alltmer påtagligt under de år som gått, och mest iögonfallande har bristerna varit för de ungdomar som blivit föremål för ingripande enligt någon av LVU:s fall.

Den situation som stundom råder inom denna vårdsektor kan beskrivas som stundom komisk, stundom beklämmande. Av rapporter från kommuners socialnämnder har till exempel inträffat att svårt skadade och utåtagerande ungdomar som omhändertagits och införts till så kallade "§ 12-hem" omedelbart utskrivits sedan arbetsplatsens skyddsombud hotat med stängning av arbetsplatsen om den omhändertagne skall kvarstanna.

I andra fall har hela arbetsplatsen stängts och alla intagna ungdomar utskrivits till fortsatt missbruk och social förnedring. Dessa rapporter visar entydigt på vardhuvudmännens oförmåga att tillgodose de behov som uppkommit och att patienterna uppenbart utlämnas till en fortsatt allvarlig utveckling av missbruk och/eller kriminalitet.

Många förslag på åtgärder har framförts, och någon har i debatten menat att de svåraste skulle erhålla vård inom ramen för kriminalvården. Andra debattörer har som statsrådet önskat en möjlighet till tidigare ingripanden. Mot dessa argument har dock fortfarande stått den våldsamma regionala bristen på platser.

Propositionen saknar en diskussion om just platsbristen och vårdkompetensen ute i landstingsområdena för den här gruppen ungdomar. Detta är en allvarlig brist, och trots förändringarna som i sig är lovvärda kommer den faktiska vårdssituationen inte i nämnvärd utsträckning att förbättras för enskilda ungdomar.

Den mycket svåra situation som nu råder kan inte övervältras på landsting och kommuner att lösa. Det krävs en samverkan med statsmakterna i denna fråga. Om denna lösning skall innebära ändrat eller delat huvudmannaskap eller särskilda statsbidrag måste ankomma på regeringen att lösa i samverkan med kommun- och landstingsförbunden. Denna lösning kräver stor skyndsamhet, och överläggningar eller utredning med förslag till riksdagen bör komma till stånd snarast.

Invandrarungdomar

I propositionen tar föredragande statsråd upp de problem med invandrarungdom som i vissa fall kan bli föremål för ingripande enligt LVU. Jag delar uppfattningen att med främmande kulturbakgrund kan sådana ingripanden te sig särskilt känsliga och framstå som ett långt större integritetsövergrepp än vid ingripanden mot svenska ungdomar.

Det finns anledning att något mer diskutera den här frågan än vad departementschefen gör i propositionen. Några observanda bör göras i anslutning till problemet invandrarungdomar:

- ☐ Dessa är familjens tolkar både språkligt och kulturellt: att tillfälligtvis eller under längre tid avskilja dessa från sina familjer innebär ett stort socialt handikapp för hela familjen.
- ☐ Kulturella skillnader, till exempel synen på kvinnan, medverkar till att dessa ungdomar i det öppnare och friare samhället kan utveckla ett be-

teendemonster som inte helt kan betraktas som kriminellt utan som en delkultur ur den egna.

- LVU:s tillämpning i invandrarfallen kräver för vissa grupper att de kan få tillgång till "§ 12-hem" med personal som talar det egna språket och som är sprungna ur samma kulturkrets.
- Slutligen, när ingripanden mot invandrarungdom enligt LVU är aktuella, måste dessa ingripanden kombineras med en grundlig information och samtalsbehandling med familjen. Också här är det väsentligt att dessa familjesamtal utförs av socialarbetare med familjens kulturbakgrund och språkkunskaper.

Invandrarärenden i fråga om omhändertaganden bör tillförsäkras en handläggningsordning som innebär att varje kommun tvingas iakttä de regler som bl. a. socialstyrelsen utarbetat i dessa frågor. Inte minst framstår detta som nödvändigt i den nu rådande situationen med många invandrare och där antalet ärenden jämfört LVU kan antas stiga om något eller några år.

Psykotiska och beteendestörda ungdomar

De rapporter från socialtjänsten som redovisas i propositionen om ett ökat och tyngre vårdbehov med djupgående beteendestörda och psykotiska ungdomar är inte enbart ett resultat av ett långvarigt och manifest missbruk.

Det rör sig också här om beteendestörda ungdomar utan missbruk och med en synnerligen sammansatt och komplicerad familjebild bakom sig.

I stor utsträckning blir dessa ungdomar föremål för vård inom PBU och den sektoriserade psykiatrin. När de fyller 20 år är de dock endera ett fall för socialtjänsten eller ett fall för vuxenpsykiatrin. Båda dessa vårdalternativ är i de flesta fall ej ändamålsenliga.

Den unge kan vara för skör eller sjuk för socialtjänstens öppenvård. Utvecklingen kan då bli att sjukdomssymptom kuperas med droger och som slutligen leder till vård inom socialtjänsten i hem avsedda för missbrukare. I de fall där den unge placeras inom slutna avdelningar på vuxenpsykiatrisk klinik är utsikten att utveckla en tung och manifest psykos tämligen sannolik.

För den här allt större gruppen ungdomar krävs en intim samverkan mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrin. Särskilda mindre behandlingshem måste byggas upp där den här gruppen ungdomar ges möjlighet till rätt vård på rätt nivå och därmed stora utsikter att komma ur sitt tillstånd och bli verksamma människor i samhället.

För att vissa av dessa ungdomar bör LVU komma i fråga, för andra är ett omhändertagande enligt LSPV aktuellt. Oberoende av enligt vilken lagstiftning omhändertagandet sker bör åtgärder regionalt skyndsamt komma till stånd för att avhjälpa den brist på vårdplatser som har föreligger.

Utredningstider

LVM har under ett antal år varit i kraft och nu prövats så länge att problemen med lagverket från praktisk utgångspunkt är klarlagda.

Bestämmelserna i LVM om utredningstiderna ger socialtjänsten mycket begränsad tid att producera det kvalitativa material som bör ligga till grund

för tvångsängripanden och för beslut i länsrätt. Sedan socialnämnden beslutat om omhändertagande har socialtjänsten en vecka fram till beslutet i länsrätten att verkställa den tamligen tunga utredning som ett beslut i länsrätten skall vila på.

Det är naturligt att en sådan utredning kommer att ha brister som stundom medför att länsrätten inte kan få den fullödiga bild som krävs för ett omhändertagandebeslut. Den korta tiden för utredning blir därför rättsvidrig och fel beslut kan komma att fattas.

Ärendehanhopningen hos socialtjänsten är ett annat problem som medför att varje enskilt ärende inte kan erhålla den genomlysning som är önskvärd. Komplicerade ärenden med till exempel invandrarbarn är en annan faktor som förlänger utredningsarbetet och kräver längre utredningstid mellan beslutet i socialnämnd och länsrätt.

Sammanfattningsvis utgör utredningens kvalitet en viktig rättssäkerhetsfråga. Det får inte vara så att en alltför kort utredningstid medverkar till att den fullständiga bakgrundsbilden inte kan ges och att beslutsinstanser därvid fattar ett felaktigt beslut.

Riksdagen bör hemställa hos regeringen att en översyn snarast kommer till stånd vad avser tiderna för utredningen i LVM-ärenden. Det kan knappast anses såsom ett personligt övergrepp att förlänga tiden för utredning i LVM-ärenden från nu en vecka till tio eller möjligen tolv dagar.

Utgångspunkten för ett sådant beslut måste vara att garantera att beslutsinstanserna får den sanna, riktiga och fullständiga bilden av varje enskilt ärende.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av en snabb utbyggnad av de så kallade "§ 12-hemmen",
2. att riksdagen hos regeringen begär utredning om möjligheten av ett delat huvudmannaskap för de så kallade "§ 12-hemmen",
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av förlängda utredningstider för ärenden enligt LVU.

Stockholm den 14 november 1989

Göran Ericsson (m)